

ČTRNÁCT BAREV VÁNOC**Předkřesťanská tradice**

- Saturnálie: starověký Řím, oslava boha Saturna; oběti, dary, karnevaly
- slunovrat = přelom roku
- svátky zemřelých a plodnosti (Skandinávie): oběti (ohně, pokrmy)

Křesťanská tradice

- východní: od 4. století svátek Zjevení Páně spojený s Ježíšovým křtem = duchovní narození Ježíše Krista, Vodochreščenje (19. 1.)
- západní: svátek Vtělení a narození Ježíše Krista (25. 12.)

Název

- narození, noc, svátek (hody, svatvečer), Karacsony

Vánoce → hledisko náboženské – narození Ježíše Krista
komerční svátek

Nový rok → hledisko ateistické – změna

*Peče se něco, jak tady bábovka, kde se dává mince. A pak se to krájelo podle členů v té rodině plus jeden kousek pro dům. No a na keho to padlo, tak to znamenalo, že ten rok měl být tím šťastným a měly se mu vyhybat, nemoce a tak dále. (Řek, *1943)*

Termín

- gregoriánský kalendář: 25. 12., římská katolická
- juliánský kalendář: 6. 1. podle greg. kalendáře, pravoslavní, řecká katolická
- kombinace: Řekové, Bulhaři, pravoslavní u nás všechny termíny

*Tam je i pravoslavní a řeckokatolická, víte. A tam ty Vánoce vždycky byly vo čtrnáct dní pozdějc než – jsme říkali – panské. Jako, tam bylo hojně Čechů, víte, římskokatolíků. A my jsme jim chodili koledovat. To my jsme byli rádi a oni byli taky rádi, že jsme si něco vykoledovali. (Rusín, *1924)*

Rozdíl proti Bělorusku je v termínu, naše Vánoce se slaví o dva týdny později, z šestého na sedmého ledna. Ale my, když jsme už teď v Česku, začínáme slavit české Vánoce čtyřicátého a pokračujeme až do devatenáctého ledna.

Proč jste začali slavit Vánoce už 24. prosince?

*Bylo to vlastně kvůli nejmladšímu synovi, ten už se narodil tady. Říkali jsme si, že by to tady nikdo moc nepochopil. Ve škole se ho spolužáci zeptají: „Cos dostal od Ježíška?“ A on na to: „Naše Vánoce ještě přijdou...“ No, tak to ne. Tak jsme začali slavit ty vaše. Další dárky přijdou na Nový rok. (Bělorus, *1962)*

*Rodiče pro mě a bráchu dělali i Vánoce v českém termínu. Čistě z toho důvodu, že když přijdou děti do školy, budou říkat: „Hele, my jsme dostali to a to a co jsi dostal ty?“ A já budu říkat: „Nic, my to dostanem později...“ Tak abychom toto nemuseli zažívat, vždycky jsme nějaké dárky dostali. Bylo to dobře, abychom se nějak začlenili do kolektivu. Určitě jsme ale dárky dostávali i na Silvestra. Teoreticky jsme měli troje Vánoce, rodiče nám to rozdělili. Ale skutečně slavím jenom jednu. (Čech běloruského původu, *1994)*

*Vánoce nějak že by přímo tak, jak tady se oslavujou, se v Řecku neoslavují. Sice sedne rodina, udělá takovou tabuli, že jo, jídla a tak dále, ale hlavně se tam drží aji dost Vasil, to je jednatřicátýho, svatý Vasil. (Řek, *1943)*

Dárce

- tajemný: Ježíšek, Mikuláš

*No, já doufám, že Santa Klaus do naší rodiny nedejde. ... Chci aspoň podobu toho, kdy ty děti ještě budou jakoby hodně naivní v tom, kdo jim nese ty dárky, tak je v tom chci nějakou dobu nechat, ať si píše dopisy Ježíškovi a Ježíšek jim to tam dá...(Vietnavec, *1987)*

*Říkali jsme, že něco dostaneme na Ježíška, ale neříkali jsme, že od Ježíška. (žid, *1930)*

*Dárky dostávají děti víc na Mikołaja, což je český Mikuláš. Dostávaly jsme je šestého prosince. Neroznášel je Mikuláš. Vždycky jsme šli spát a ráno jsme zjistili, že vedle polštáře nebo pod ním máme dárky. Většinou to byly sladkosti. Na Štědrý den byly pak dárky pod stromkem pro všechny. V některých částech Polska se říká, že to přinesl Aniołek, Ježíšek nebyl. U nás doma se ale říkalo, že dárky donesl Mikołaj. Zase on. (Polka, *1957)*

- personifikovaný: Děda Mráz, Santa Klaus

*Chtěli nás předělat na Dědy Mráza. To do nás mohli tlouct hlavó, zadkem, to do nás nedostali. Ani za Boha. To nehrozilo. Nepodařilo se jim to. (Němec, *1940)*

*U nás byl Děda Mráz, my jsme byli levicoví. Vyrůstal jsem v 50. letech, to se hodně přebíraly věci z Ruska. A my jsme byli socialisti, tak jsme měli Dědu Mráze. (žid, *1950)*

*Já jsem žila jen s mámou. Pamatuju si, že ve školce se říkalo, že nosí dárky Děda Mráz. Mívali jsme besídky a přišel tam vždycky někdo převlečený za Děda Maroza, bouchal palicí do dveří a donesl dárky v pytlí přes rameno. Zpívali jsme mu a říkali jsme mu básničky. Děda Mráz měl červený nos a tváře, bílou bradu, červenou čepici a červený dlouhý kabát s bílými okraji, červené rukavice, na nich i na kabátu má bílé sněhové vločky. Má palici s krystalem nahoře a říká se, že když tou palicí bouchne o zem, začne sněhová bouře, a když bouchne podruhé, bouře přestane. Když chodí s dárky, má na ně velký červený pytel. Sněhurka je jeho vnučka, má bílou čepičku s bílým kožíškem, bílý, po kolena dlouhý kabát se sněhovými vločkami a kožešinovými lemy. Musí mít dlouhý bílý cop a bílou afínu. Pomáhá Dědovi Mrázovi s dětmi, povídá si s nimi. (Ukrajinka, *1980)*

*Jestli je budu mít ve Vietnamu, tak jim bude nosit dárky Santa Klaus. Nebude to ten český Ježíšek, protože my ve Vietnamu vůbec Ježíška neznáme. Převzali jsme zvyky z Ameriky a tam je Santa Klaus. A kdybych měl děti tady, tak budeme mít určité Vánoce v českém stylu. (Vietnavec, *1988)*

- bez dárce nebo postavy: hvězdička, zvonek

*U nás se neříkalo, že dárky nosí Ježíšek. Já jsem snad vždycky věděla, že dárky dávají rodiče. Ale nevěděla jsem, jestli vůbec něco dostanu, to bylo to napínavé. A jestli to všechno budou měkké dárky, teda jako oblečení. (*1974)*

*V manželově rodině se nesmí říkat, že nosí dárky Ježíšek. To je dehonestace Ježíše Krista. My jsme to pak docela řešili, protože doma našim dětem nosí dárky Ježíšek. Pak nám poradil známý, který je zároveň evangelický farář, že jim nosil dárky Zvoneček. Jenže to zas byl problém u mé mamky. Takže našim dětem nosí doma Ježíšek nebo Zvoneček, u babičky na Vysočině pouze Zvoneček. (*1972)*

Dárky

přilepšení → praktické jen pro děti → praktické pro všechny, pro děti i zábavné → současný stav

- Štědrý večer: u pravoslavných dárky 24. 12. a/nebo 1. 1., jen oslava 6. 1.
- 25. 12.

*A mamka: „Vidíte, Ježíšek už jde. Ježíšek...“ No, tak my už čekali, co Ježíšek donese. No, prvně přišli se stromečkem, donesli stromeček, my se tomu divili, no tam byly všelijaký voříšky a linecký. Donesli ten stromek a vždycky nějaký dárek. Bud' do škoie jsem dostal, do první třídy jsem dostal na rameno takovou tu tašku, ale nosilo se to jako ruksak. Nebo nějaký penál, nebo někdy tu barevnó tužku nebo něco, takový maličkosti. Ponožky ani tak ne, ale takový hračky nějaký – a nic moc. (Moravský Charvát, *1929)*

*Rodiče nám koupili panenky, my jsme byly tři sestry. Nevím, co tehdy dostal brácha, ale nás si pamatuju přesně. Byly to úplně obyčejné panenky, my jsme nikdy nebyli bohatí. Bylo to takové nové, i rodiče se u toho tvářili tak, že nevěděli, co mají čekat, jestli dělají dobře. Byli takový rozpačití, jak nám to mají dát. Nevěděli, jestli to má být pod stromečkem, zabalené, nebo jestli nám to mají dát do ruky. Bylo to takové divné. Já už jsem věděla, že se dárky dávají od spolužáků, ale když nám dávali rodiče ty panenky, tak jsme taky byly takové zmatené, protože to u nás nebylo zvykem. Oni sobě dárky nikdy nedávali, ani jsem si to nikdy neuvědomila. Byly to jen dárky pro nás děti. (Romka, *1960)*

Stromeček

- symbol Vánoc
- absence
- místo něj výzdoba nebo část
- společný

*To si pamatuju, že ten druhý bratr, ten byl vždycky takovej humorista, ten mě dost štengroval. A já jsem jedenkrát se zmínil doma před Vánocema, že jsem byl u jednoho kamaráda, jako bílého, a že jsem tam viděl krásnej stromek. A on: „Jo? A jaký byl?“ Tak já jsem popisoval, že tam byly baňky a cukrové salonky a tak dále. Tak on říkal: „Dobře, no, dobře.“ No a potom jsem si někde hrál s děckama a přišel jsem večer dom a na stropě, tam byly dřevěné desky, visel stromek, udělané takové salonky, že se tam dal cukr, zabalilo se to a zdobilo to. No, ale když jsem došel blíž, tak to byla normálně oschlá lebeda. (Rom, *1938)*

*Bydleli jsme ještě na vesnici a tam byl stromek jen u kostela. A to zdobili dospělí. V rodinách stromky nebyly. Když jsme se pak přestěhovali do města za babičkou a dědečkem, neměli jsme stromek vždycky. (Vietnamka, *1992)*

*První stromeček maminka pořídila, když jsem byla ve třetí třídě. Měli jsme takovou kulatou plechovku a v tom byla pasta na parkety. Maminka ji naplnila pískem a stromek do toho zarazila. Na stromek dala vatu, udělala jako stromek. Moc jsem z toho nadšená nebyla, to si pamatuju. (Řekyně, *1945)*

*Stromeček bohužel, že nepoužíváme živý, jenom umělý. To my nemáme živý – máme, ale jako jenom v lese, a to je strašně veliký. Tak jenom ty umělý. (Vietnamka, *1971)*

- jiné „stroměčky“ – dub, loď

*Symbolem Vánoc u Srbů není vánoční stromek, jehličnatý, ale dub. Na Štědrý den ráno vyrazí otec se syny někam do lesa a nařeže dubové větve. Donesou to slavnostně domů a ozdobí se tím dům. Důležité je, aby do domu vstoupil první chlapec, ale nevím proč. Večer se pak kousek odnese do kostela a před ním se to zapálí. Dub je symbol síly a věčného života. Listy dubu vlastně neodpadají. Usychají, ale zůstávají na větví. Má to určitě spojení i se slovanskou mytologií, kde dub je důležitý strom. Větve se pak nechávají celý rok v domě. Dodnes není dům, kde by nebyla dubová větev. (Srbka, *1969)*

*A já jsem si vyrobil loď, protože se mně líbilo, když jsem byl v Řecku a viděl jsem, jak tam zdobí v přístavech lodě, jak to vypadá moc pěkně. (Řek, *1950)*

- ozdoby: Slováci, Maďaři – salonky

*Byly nastříhaný trásně, papíry s trásněma. No tak toto jsme kupovali a balili jsme je. Karamelky většinou, prodávali Sisi a já nevím Ledovky, Mandle takový ty bombóny, co jsme jedli, aji nugáty jsme balili. (Romka, *1945)*

*Salonky, do papíru balený cukr, tak to se vázalo na dlouhý špagátek a na každý konec jeden ten zabalený cukr a to se přehodilo přes větvičku. (Maďarka, *1969)*

Strava

- půst: pravoslavní 40 dní veganský, katolíci původně taky

*Těch sedm neděl před Vánoce byl půst. Děcka mohly mlíko, ale dospělí ani máslo nesměli jest. Tučný věci, ty se nesměly. Tam se dodržovalo přesně ty půsty a všecko. Jak řeckokatolíci, tak pravoslavní. (Rusín, *1924)*

*U tchýně, tam striktně je postní menýčko na Vánoce, takže ten oběd vždy polévka z kysaného zelí, ale taková jenom s hubama a trochou smetany, a k tomu – to jsou s mákem takové ty sušené kousky jako kdyby starého rohlíku a to se zalije mlékem a na to se dá mák a med. A tomu říkáme pomposka. (Maďarka, *1969)*

*Já to znám, určitě, a v domě my to máme tak, že celý den se snažíme taky nejíst maso. Ale jako jíme, jako že ten čistý půst prostě nemáme. (Vietnamka, *1991)*

*Hodně jídel, z vepřového, hovězího, kuřecího nebo z ryb. Každý, co má rád, tak vybere, co chce. A sladkosti – u nás nemáme cukroví, jako tady u vás. Ale kdo má rád sladký, tak může udělat – vypadá jako roláda a dekorací jako dřevo, tam stromček, houby červený a to vypadá krásný. Ale takový malinký cukroví jako u vás, bohužel, že my to neumíme dělat. (Vietnamka, *1971)*

- kapr a bramborový salát: vedle cukroví symbol Vánoc; bez ryby a kapra obecně chudé nebo zapadlé oblasti; ryby dle vlastní úpravy (Bulhaři a Řekové na zelenině, Vietnamci s rýží)

*Večer jenom bábovka a kompot. Švestkové, švestky uvařené, a že to bylo sladký, nám to chutnalo. A to jsme šli pro ten stromek a už si otrhávali to cukroví. Abyste dělali na na Štědrý den ryby. To neexistovalo. Až jsme přišli do druhé vesnice, tak všichni kupovali ryby, tak abyzme nebyli pozadu oproti tem sousedům, tak taky začali kupovat ty kapry a tak jsme jedli potom. (Moravský Charvát, *1929)*

*Romové doma prakticky nepekli v té době, tak jak je to teď, že se čtrnáct dnů peče, anebo kapr. Cha, to nebylo o kapru vůbec ani slechy, ani se nevědělo, že se smaží nebo peče nebo něco takového. (Rom, *1938)*

*Co jsme mívali úplně v tom raném dětství, to už si nepamatuju. Později jsme měli filé, ono se tady moc kapra sehnat nedalo, tak maminka kupovala filé. A k tomu jsme měli bramborový salát. Ale to nebyl salát, jak teď, s majonézou. To byly spíš brambory s cibulí, zalité octovou vodou. (evangelička, *1943)*

*Nejvíc zvláštní byl ten kapr a bramborový salát, protože v Bulharsku se jí ryby začátkem prosince, na Mikuláše. Mikuláš neboli Nikolaus, svety Nikola, je patron rybářů. A proto se na Mikuláše v Bulharsku jí ryba. (Bulhar, *1970)*

- přesný počet i druh jídel: 9, nejčastěji 12 druhů, 13

*Těch dvanáct pokrmů nesmí být s masem. Maminka dělá biały barszcz [bjaly baršč] s bramborami, houbami a vajíčkem natvrdo, pak se dělá barszcz czerwony s uszkami [baršč červený s uškami] z červené řepy. Uška jsou plněné těstoviny, trochu je to podobné italským tortellini. Jedny jsou s houbami, jedny se zelím. Tradičně dělá maminka vánoční kompot z uvařeného sušeného ovoce. Těch dvanáct druhů se počítá samostatně, může to být příloha, omáčka, cokoliv. (Polka, *1957)*

*Smažil se pokaždý kapr a dělал se – já tomu říkám rakousko-uherský salát. Není s majonézou, ale s cibulí a sladkokyselým nálevem. To se dělalo každý rok. Nepeklo se cukroví, jako tady, to se nepeče, takový to malý cukroví jsem dělala poprvé až tady, ale pečou se jednak perníky, peče se závin makový a ořechový. (Maďarka, *1969)*

*Jako jsou jídla, která na tom stole nesmí chybět, třeba takový salát, který je podobný bramborovému, ale je v tom ještě třeba buď maso uvařené, nakrájený nebo nějaký klobás nebo něco, jak vy tady máte gothaj. Tak ten se dělá každý rok. Ale jinak prostě neexistuje nějaký pravidlo, co na tom stole musí být. Každá hospodyňka si to udělá, jak kdo co má rád. A nepeče se cukroví. (Ukrajinka, *1977)*

*To cukroví, že pečete krásně. To my nemáme a toto vám trochu závidíme. A kolik druhů existuje... (Bělorus, *1962)*

*To bylo pro mě velké překvapení, že tady se dělá patnáct, dvacet druhů a úplně miniaturních. Jednou jsem to přinesla k našim domů ukázat a děda se na to podíval, že: „Díťa moje, to ako ľutuješ odo mňa?“ Takže u nás to musí být pořádný kus. (Maďarka, *1977)*

- jídlo pro zemřelé: Romové

*Když je před večeří na Štědrý den, tak mama odebere na talířek salát a dá ho na okno zvenku. A to je pro ty zemřelé. (Rom, *1965)*

*Máma vařila bobalki, to jsou takové malé buchtičky polité sádlem a posypané mákem. To bylo jídlo pro mule, duše zemřelých. Dávali jsme je na talířek za okno a vedle štamprli. (Rom, *1948)*

Zvyky

- místo pro návštěvu (zemřelé): Slováci, Maďaři, Poláci, Romové

*To vím, že se dal talíř na stůl a někteří reptali, tak matka řekla, že to je aj pro toho, který zemřel. Pro mule. Normálně zůstal u stolu, prázdný. Pak tam byl eště zvyk, ale to je celkem známý, že kdyby šel nějaký pocestný, tak že ho přivítali a dali mu jak každému členovi rodiny najest. (Rom, *1938)*

- oplatky: Maďaři, Slováci, Poláci

*Čtrnáct dní před Štědrým dnem varhaník chodil od baráku k baráku a rozdával oplatky, vypadaly jako hostie. Farář to posvětil a varhaník chodil a my jsme mu za to dávali nějaké zloté. Uprostřed byl jeden barevný a k tomu dva bílý. Nastříhaly se a maminka jako hlava rodiny, popřála nám, abysme se dožili dalšího roku ve zdraví a aby se nám třeba líp vedlo a tak dále, a rozdala oplatky. Po večeří, před tím, než jsme šli na půlnoční, tatínek ten barevný oplatek vždycky nesl, protože jsme měli veliké hospodářství, tak šel – jmenovalo se to šopa – chlív, tam jsme měli dva koně, třeba šest, sedum prasat, krávy čtyry, telata, tak ten barevný oplatek jim dal. Byli jsme hrozně zvědaví, chtěli jsme se jít taky podívat, ale nikdy jsme neměli tu možnost. Protože tatínek říkal, že zvířata mluví, a že bysme je rušili. (Polka, *1954)*

*Každý to mal na tanieri, každý mal zjest' svoju oplatku. Je to aj tak velké ako krajíc chleba. Jedlo sa to s medom, čiže med sa natrel na tu ténkú hostiju, väčšinou sa iba nakvapkalo lyžičkou, roztrelo sa to druhou hostijou, slepilo sa a to sa zjedlo. (Slovák, *1981)*

*Oplatky jsou svěcené, maminka mi je posílá poštou. Pak jdou k sobě dva a ulamují si z oplatku toho druhého. Jak se spolu o ten oplatek dělí, vyjadřují si tím úctu a odpuštění, přejí se zároveň zdraví, pospolitost. Je to vlastně určitý způsob urovnávání rodinných vztahů. (Polka, *1957)*

- sláma: Poláci, Rusíni, Ukrajinci

*Uprostřed stolu byla sláma na památku toho, že se Ježíš narodil v chlévě. Na tom byl položený vyšívaný ubrousek a na něm oplatky. Po bocích jsme dávali svíce. Bylo tam čerstvé ovoce. Maminka nazdobila ubrus zelenými větvíčkami, někdy je přišila i na konce nebo podél krajů. (Polka, *1957)*

- koledování: Ukrajinci, Bělorusi, Slováci, Romové; zažívali jako malí, v našem prostředí nezažili a téměř nikdo neudrzuje; na Moravě fenomén „cikánských“ koledníků a koled

*Zaťukají na okno nebo na dveře, zazpívají koledu a maminka jim vždycky dávala nějaké cukroví, čokolády, bonbónky. A když zpívali starší lidi, tak dostávali vodku nebo nějaké salámy, klobásky a podobně. Nosili takovou vánoční hvězdu, která svítila. V tom byl takový malý betlém a svíčka, která svítila, a točilo se to dokola. My jsme jako děti seděli v okně, hledali jsme očima, kdy uvidíme světlo. (Bělorus, *1962)*

*Surovatnica, to je, to je vlastně pomlázka, dá se říct, pomlázka, ale ze dřínu. Ty větve se uvážou a z toho se udělá takový kruh, anebo srdce a pak se ozdobuje podomácku, třeba bílou vlnou, sušeným ovocem, že se napíchnou křížaly nebo sušené švestky, pukanky – popcorn, tím se ozdobí ta pomlázka. Na Nový rok v noci vycházeli koledníci. Obcházeli jednotlivé domy, zpívali písně, přáli zdraví. A protože to bylo v zimě, mívali takový pláště, teplé, a čepice měli taky ozdobené navlíkanýma pukankama. A měli dlouhé hole. Paní domácí v tom domě, kde žehnali, je obdarovávala takovýma, možná se dá říct česky, preclíkama. To jsou takové kulaté chleby s dírou, protože to se navlíkalo na ty na ty hole. (Bulhar, *1970)*

*Na Ukrajině se pořád chodí. I tady v Brně, bydleli jsme v domě, kde žilo hodně Ukrajinců, tak tam chodily děti po bytech a zpívaly koljady. Nechci, aby tady děti úplně zapoměly, jaké jsou naše zvyky. Takže je učím všechno, co mě učila prababička a maminka. (Ukrajinka, *1980)*

*Tehdy ne. Ted' se to děje, že si lidi nacvičí nějakou scénku. Chození s kozou, s tímhle chodí od domu k domu, zpívají koledy a zahrají i tu scénku. Ale když jsem tam byla já, tak ne. To vůbec lidi neznali a nedělo se to. (Ukrajinka, *1977)*

*To jsme chodili po barákách, tak nejbližší rodina, a vyhrávali si, chodili si vinšovat, lidi nás obdivovali, prostě, co se to děje, mimozemšťani došli, ale jim se to líbilo, protože viděli, že tam bydlí ten, a my jim jdeme hrát, a pak jsme tam, bavíme se. Kolikrát se stalo, že ti sousedi přišli k nám a chtěli to vidět. (Rom, *1948)*

- koledy: znají obvykle vlastní, české jen ty neznámější; jsou oblasti, kde příliš koled není a jsou spojené spíše s občůzkami

*Kalánda tomu říkáme my. To mám celý céděčko. Já to pustím ráno a to hraje nějakou hodinu nebo jak dlouho. A když potom jdeme k večeri, tak třeba, když posloucháme české, tak pustím pak řecké a naopak. (Řek, *1943)*

*Znám jenom Narodil se Kristus Pán. To taková česká vánoční hymna. Většinou používáme ty písničky, jako tradiční, ale původně není naše. Jako Tichá noc, to každý rok to zpíváme. ... Ve vietnamštině. (Vietnamka, *1971)*

*Jak jsem přijela, tak jsem byla jako jediná Vietnamka ve třídě, takže tak, všichni, když jakože zpívali o Kristu, tak mně přišlo, že je to ctihodný. (Vietnamka, *1991)*

*Oni po nás chtěli, abychom zazpívaly ty naše, a my jsme na sebe koukaly, jak vyjevené. Protože jsme byly klavíristky, tak nám dali zpěvník a už jsme hrály. Ty moravské a české koledy miluju. Hlavně moravské, ty jsou hodně podobné srbským. (Srbka, *1969)*

*Já si myslím, že máte bohatý výběr koled a že to lidi umí. My máme dvě, tři písničky a hotovo. (Maďarka, *1969)*

- české zvyky: znají, většinou nedělají, pokud nejde o smíšené rodiny, informace nejčastěji z televize, méně často od Čechů; často za zvyk označováno dívání se na pohádky v televizi

*A potom taky hodně, hodně informací jsem pochytily i z českých filmů třeba – ted' mně to vypadlo, ale je tam taková silná znělka: „Proletáři všech zemí...“, v Pelíškách, to lití toho olova a tak no. (Vietnamec, *1987)*

*Tady je hodně zajímavá věc, že všichni sedí doma a koukají na pohádky. To je tady opravdu velká věc. Lidem v Bělorusku by to připadalo jako strašná nuda. Tam jdou ven nebo na návštěvu a povídají si. (Čech běloruského původu, *1944)*

*To byste se divila, jak maďarská kinematografie nemá pohádky. Proto říkám, že třeba na ty Tři oříšky pro Popelku... Anebo ty pohádky, že tady každý rok máte novou pohádku v České televizi, a každý se na to těší, děti, dospělí, všichni. Ty Vánoce jsou takové pohádkové, vy to máte takovou tu hravost v krvi. (Maďarka, *1969)*

Rodinné Vánoce

- užší rodina – na Štědrý den, pak jedou domů; Vietnamci

*Pro nás je důležité, aby, když je večere, tak aby seděli všichni u jednoho stolu, a když ne, tak čekáme, až ten poslední přijde. (Vietnamec, *1987)*

*Už nejsem malý, takže to neslavíme, jak předtím. Předtím jsme kupovali stromeček, a tak teďka už ne, teďka spíš je to čas, kdy se můžem sejít s naší rodinou. (Vietnamec, *1988)*

*Byla to změna, bylo mně smutno, třeba každý rok obrečím, když je Štědrý den, když si vzpomenu na rodinu, že vlastně mám sourozence, maminku [pryč]. Ale já už mám svou rodinu, tak na Vánoce do Polska nejezdím. (Polka, *1954)*

- širší rodina – v původní vlasti Balkán; Slováci, Maďaři, Poláci → mohou jezdit „domů“

*Pořád jezdíme k našim. Vzhledem k tomu, že tady bydlíme v malém městečku, i když jsme měla vlastní rodinu, tak to bylo takové prázdné, smutné. Vždy jsem byla zvyklá, že tam mám ty prarodiče. (Maďarka, *1977)*

*Nikdy jsme nebyli doma jen já s rodiči. Vždycky aspoň ti nejbližší příbuzní, tak kolem dvanácti lidí. Tety z mamičiny strany se později trochu trhly, což jsem nikdy moc nechápala. Ptala jsem se jich: „Teto, no přijdeš na Vánoce, budeš u toho stromečku, ne?“ A ony mi na to říkaly: „No, víš, když už jsou lidé dospělí, tak mají svůj život a pak se chodí navštěvovat na Štěpána.“ A mně to připadalo divné, že o Vánocích, kdy je kolem atmosféra radosti a pohody, všechno voní, lidi jsou na sebe usměvaví, a teď najednou se lidi, které máte rádi, od vás odtrhnou. (Romka, *1980)*

*U maminky je to hlavně setkání s mojí rodinou. Člověk se necítí sám. I když mám manžela, děti, všechno, tak tam je to prostě jiné. K mamince se sjedeme všichni – mám rodinu i v Německu, je nás tam tak kolem dvaceti. (Polka, *1957)*

- návštěvy další dny: Romové (obřadní)

*Pokud zme nepřišli s manželkou na návštěvu k příbuzným, tak bylo zle. Na druhý nebo na třetí den. Většinou se sešla celá rodina, tam bylo všeho možného, stůl se pomálu div neprohýbal. A stávalo se taky, že třeba když někdo byl pohádaný, tak potom ho pozývali, aby přišel. (Rom, *1956)*

- návštěvy v českých rodinách (komunitách) nebo smíšené rodiny

*Tam na Ukrajině jsme měli sestřičky z Velehradu, cyrilometodějky. Oni jsou tady taky a oni mě znali, tak oni mě na ty katolické Vánoce pozvali. Myslím, že nejenom první, tak asi tři roky, protože jsem tady žádnou rodinu neměla a nejezdila jsem na Ukrajinu. (Ukrajinka, *1977)*

*Byl jsem i u svého nejlepšího kamaráda na střední škole, kdy jsem přišel na svátky, a jeho děda jako mě má velice rád, a vždycky se mě snaží nějakým způsobem přiučit těm českým tradicím, tak mně ukazoval betlém, jak tam měl vyřezávané postavičky a pražený mandle a červený víno a takový ty pěkný věci. (Vietnamec, *1987)*

Společenské Vánoce

- organizovaná majoritou: často první kontakt cizinců s nimi; Vietnamci v rámci fabrik a závodů; Řekové jako děti v dětských domovech

*V osemdesátém druhém, jako pracovníci, my jsme bydleli v tom domě [ubytovně] a tam byl jeden velký klub pro celou skupinu. A ta fabrika takto udělala nám stromeček, společný. To ta fabrika, tak to už nám dávala každému dárek. Já jsem dostal nějakou košili. (Vietnamec, *1958)*

*Měli jsme tam velké sál a tam se udělal stromeček, ředitel hrál na piáno, zpívali se nějaký koledy, možná nám aji nějaký dáreček dali a měli jsme takovou lepší baštu. (Řek, *1943)*

- společné oslavy: mimo chrámy a bohoslužby, v rámci komunity – evangelíci, křesťanští Vietnamci (katolíci), Řekové (s nimi i Bulhaři), pravoslavní

*My jsme měli u sboru tak zvané nedělní školy, kde se shromažďovaly děti od dvou třech let, až do konce základní školy. A s těmi se dělala každý rok besídka, při které se odříkávaly básničky, zpívaly koledy. Vzpomínám si na jedno dívčí vystoupení, každá dělala nějakou hvězdu na nebi a vykládaly si, co viděly v Betlémě. Byla tam nadílka, a to byla jediná naše radostná stránka Vánoc, že jsme pod tím stromečkem našli balíček pečeného cukroví. My jsme se moc těšili, až se budeme učit básničky a písničky, protože se to dělalo v hodině náboženství a nebyli jsme zkoušení. (evangelík, *1932)*

*My se scházíme od odpoledne Štědrého dne do poledne dvacátého šestého. Na Štědrý den je svátost smíření a večer se hrají biblické příběhy. Každá komunita z různých měst připraví vždycky část těch příběhů. (Vietnamka, *1992)*

*To krájení se vždycky organizuje v rámci společenské akce, která se váže k Novému roku, v Ostravě, Olomouci, Brně. Vždycky to vyvolá tu dobrou náladu, každý chce být bohat, každý chce být zdrav a tak. (Řek, *1950)*